

УДК 378.14

**ПРО ПРАКТИЧНУ ПІДГОТОВКУ СТУДЕНТІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ 014
СЕРЕДНЯ ОСВІТА (ТРУДОВЕ НАВЧАННЯ ТА ТЕХНОЛОГІЇ) ОСВІ-
ТНЬОГО РІВНЯ «МАГІСТР»**

Оксана Гур'янова, Сергій Рябець

*Кіровоградський державний педагогічний університет
імені Володимира Винниченка (Кропивницький)*

Анотація. Стаття присвячена проблемам змісту та організації виробничої практики другого (магістерського) рівня підготовки студентів на етапі створення та затвердження нових стандартів вищої освіти. Актуальність даної тематики в першу чергу визначається завданням реформування змісту, форми та термінів навчання висококваліфікованих фахівців освітнього рівня «магістр» та, вочевидь, потребує внесення коректив у практичну складову підготовки відповідно до сучасних вимог. При цьому передбачається послідовне проведення педагогічної практики у старшій школі та педагогічної асистентської практики у ВНЗ. Особливістю першої є охоплення компетенцій діяльності на посаді вчителя технологій у старшій школі, де реалізується профільне навчання, з виховною роботою класного керівника, а другої практики – набуття первинних професійних навичок та вмінь, пов'язаних з викладацькою діяльністю у вищих навчальних закладах і виконанням обов'язків куратора академгрупи. Пропонується поділ виробничої практики на три етапи: перший – підготовчий (ознайомлювальний), другий – основний, третій – підсумковий (заклучний), кожен з яких має відповідні завдання та форми звітності. Складнощі проведення практик обумовлюються відсутністю затверджених нових стандартів вищої освіти та охопленням усього спектру питань її проходження: від ознайомлення з роботою закладу та проектування навчально-виховної

діяльності – до якісного проведення занять і виконання обов'язків наставників підростаючого покоління.

Ключові слова: зміст виробничої практики, педагогічна практика у школі, педагогічна асистентська практика, освітній рівень «магістр», компетенції діяльності, практична підготовка.

Оксана Гурьянова, Сергей Рябец

*О ПРАКТИЧЕСКОЙ ПОДГОТОВКЕ СТУДЕНТОВ СПЕЦИАЛЬНОСТИ
014 СРЕДНЕЕ ОБРАЗОВАНИЕ (ТРУДОВОЕ ОБУЧЕНИЕ И ТЕХНОЛОГИИ)*

Аннотация. Статья посвящена проблемам содержания и организации производственной практики второго (магистерского) уровня подготовки студентов. Актуальность данной тематики в первую очередь определяется задачей реформирования содержания, формы и сроков обучения высококвалифицированных специалистов магистерской степени, что, очевидно, требует внесения корректив в практическую составляющую подготовки в соответствии современным требованиям.

Ключевые слова: содержание производственной практики, педагогическая практика в школе, педагогическая ассистентская практика, образовательный уровень «магистр», компетенции деятельности, практическая подготовка.

Oksana Hurianova, Sergey Rybets

*ABOUT PRACTICAL TRAINING OF STUDENTS OF SPECIALTY
014 SECONDARY EDUCATION (LABOR TRAINING AND TECHNOLOGY)*

Abstract: The article is devoted to the problems of the content and organization of the production practice of the second (magister) level of students' preparation at the stage of compiling and approving new standards of higher education. The urgency of this subject is primarily determined by the task of reforming the content, form and timing of training highly qualified specialists of the magister's degree, which obviously requires making adjustments to the practical component of training in accordance with modern

requirements. At the same time, it is planned to conduct consistent pedagogical practice in the school and pedagogical assistant practice in the university. The special feature of the first is the complex of competences for the post of the technology teacher in the senior school, where the profile training is carried out, with the educational work of the class teacher, and the other is mastering the primary professional skills and skills inherent in teaching activities in higher education institutions and fulfilling the duties of the curator of the academic group. It is proposed to divide the production practice into three stages: the first – the preparatory (acquaintance), the second – the main one, the third – the final (final), each of which has the corresponding tasks and reporting forms. Difficulties in conducting practices are due to the lack of approved new standards of higher education and the whole range of issues of its conduct: from familiarization with the work of the institution and the design of teaching and upbringing activities – to quality conduct of classes and performance of the duties of mentors of the younger generation. According to the authors, the consistent conduct of school and assistant practice deserves special attention with regard to such a connection, research in connection with this manifested shortcomings and advantages, new psychological and pedagogical phenomena, and other aspects of the practical component of the preparation of future teacher-educators. Perhaps, it is the path of integration, joining and supplementing the elements of psychological and pedagogical activity in the «teacher-educator» system that will be the next step in the formation of new approaches to the reform of pedagogical education in the contemporary conditions of human development. The importance of practice in the system of training masters of teacher education is hard to overestimate, since obtaining high qualifications is a matter of competition and determining one's place in a modern dynamic information technology society.

Keywords: *the content of the production practice, the pedagogical practice in the school, the pedagogical assistant practice, the educational level «magister», the competence of the activity, the practical training.*

Постановка проблеми. Наразі, коли одним із пріоритетних завдань вищої школи в Україні є забезпечення якості підготовки майбутніх фахівців, особливо актуальним стає з'ясування мети, змісту, форми й завдань теоретичної та практичної підготовки студентів й відповідності цієї підготовки компетентностям, що мають сформуватися у випускника вишу. Практична складова є важливим компонентом у фаховій професійній підготовці будь якого компетентного та конкурентоспроможного фахівця. А саме кваліфікацію на сьогоднішній день називають новою глобальною валютою, як наголошує Міністр освіти і науки України Гриневич Л. М. [8, с. 7].

Професійна підготовка майбутнього викладача вищої школи здійснюється під час вивчення дисциплін професійної та практичної підготовки, а також під час проходження виробничих практик. Практики студентів у цілісному навчально-виховному процесі спрямовані на оволодіння різноманітними видами професійної діяльності, отримання особистого досвіду роботи у різних професійних ролях та самовдосконалення у професійній майстерності.

У зв'язку із реформуванням змісту, форми та термінів навчання освітнього рівня «магістр» вищих педагогічних навчальних закладів до прийняття нових стандартів вищої освіти перед останніми постають проблеми відповідності практичної підготовки майбутніх магістрів педагогічної освіти сучасним вимогам. Тому, актуальним на часі є внесення коректив у практичну підготовку фахівців другого (магістерського) рівня. Зокрема, необхідно розробити та вдосконалити зміст виробничої практики магістрів, яка б включала необхідні складові практичної підготовки викладача ВНЗ і вчителя старшої школи.

Аналіз актуальних досліджень. У науково-педагогічній літературі практично-професійній підготовці майбутніх фахівців завжди приділялась достатня увага. Проблеми організації, вдосконалення форми та змісту практичної підготовки магістрів у вищих педагогічних навчальних закладах досліджували Т. Белан [2], Н. Гайдук, Н. Дудник, С. Дворецький,

Л. Козак, Ю. Красильник [7], І. Мигович, А. Харківська [11], Є. Швець, С. Ящук [12] та інші.

Зокрема, Т. Г. Белан та С. М. Ящук досліджували питання, що стосуються асистентської педагогічної практики магістрів спеціальності «Технологічна освіта». Дослідники у своїх працях передбачають засвоєння студентами-магістрантами чотирьох змістовних модулів практики. Тетяна Белан виокремлює навчальну, методичну, виховну та науково-дослідну діяльність, де в кожному змістовому модулі автор виділяє певний перелік конкретних завдань, які повинні виконати магістранти під час проходження практики [2, с. 130]. Сергій Ящук поділяє практичну складову підготовки майбутніх викладачів на навчальний, науково-методичний, організаційно-виховний та науково-дослідницький змістовні модулі та вказує на формування конкретних вмінь та навичок магістра під час проходження цих модулів: «Формування практичних навичок, здійснення наукового пошуку відбувається на науково-дослідницькому змістовому модулі, де студенти оволодівають уміннями та практичними підходами до збору, аналізу інформації при обробці емпіричного матеріалу наукового дослідження; ознайомлення з навчально-методичною роботою у вищій школі відбувається в процесі навчального змістового модуля, де студенти оволодівають уміннями та практичними підходами до збору, аналізу інформації про структуру й специфіку організації, управління у вищій школі; у процесі проходження науково-методичного змістового модуля студенти набувають конкретних методичних умінь для проведення навчальних занять у системі професійної освіти підготовки фахівця; організаційно-виховний змістовий модуль забезпечує формування умінь щодо управління та дослідження соціально-психологічних особливостей студентського колективу, організації загально університетських та загально факультетських заходів» [12].

Виробнича практика магістрантів Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка здійснюється відповідно до Законів України «Про освіту» та «Про вищу освіту» [4],

Положень «Про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах» (затвердженого наказом МОН України від 02.06.1993 № 161) та «Про проведення практики студентів вищих навчальних закладів України» (затвердженого наказом Міністерства освіти України від 08.04.1993 р. № 93) [9], «Положення про організацію освітнього процесу в Кіровоградському державному педагогічному університеті імені Володимира Винниченка на 2016-2017 навчальний рік» [10], «Положення про організацію і проведення практик в Кіровоградському державному педагогічному університеті імені Володимира Винниченка» та ін.

Метою статті є дослідження проблеми змісту та організації виробничої практики магістрантів спеціальності 014 Середня освіта (Трудове навчання та технології) у системі професійної підготовки.

При написанні статті використовувалися такі загальнонаукові **методи дослідження**, як теоретичні та емпіричні (аналіз і синтез, порівняння, систематизація, узагальнення, спостереження).

Виклад основного матеріалу. Практична підготовка є логічним продовженням теоретичного навчання і завершальним етапом його професійної підготовки, що спрямована на закріплення та реалізацію набутих предметних, психолого-педагогічних, науково-методичних знань, умінь і навичок, необхідних для майбутньої науково-педагогічної діяльності або педагогічної діяльності в школі [7, с. 120]. Практична підготовка є обов'язковим компонентом освітньо-професійної програми для здобуття другого (магістерського) рівня вищої освіти. Для забезпечення формування необхідних компетентностей магістрів та успішного засвоєння навчального матеріалу спеціальності 014 Середня освіта (Трудове навчання та технології) навчальним планом 2016 року в КДПУ ім. В. Винниченка передбачено практичну підготовку, яка складається із навчальної практики – тренінг-семінару за програмою «INTEL® Навчання для майбутнього» (1 тиждень, 1,5 кредити) і виробничої практики – педагогічну у школі (5 тижнів, 7,5 кредитів) та асистентську у ВНЗ (з тижні, 4,5 кредити). Виробничу практику магістри проходять у останньому семестрі навчання. Вона є логічним

продовженням усіх видів занять та науково-дослідницької роботи і завершує практичну підготовку висококваліфікованих магістрів.

У результаті проходження практики студенти вдосконалюють конструктивні, організаторські, комунікативні, дослідницькі, прикладні компетенції.

Отже, розглянемо мету, завдання та зміст виробничої практики.

Виробнича педагогічна практика в школі охоплює компетенції діяльності на посаді вчителів з технологій в старшій школі, де реалізується профільне навчання, в комплексі з виховною роботою класних керівників. Практика передбачає безперервність та послідовність її проведення, формування у студентів обсягу практичних знань й умінь необхідного для здобуття відповідного освітнього рівня.

Особливістю *виробничої асистентської практики* є те, що магістранти заглиблюються у коло реальних проблем професійної праці викладача, вивчають зміст і обсяг його роботи. Студенти набувають професійних навичок та умінь роботи в реальних педагогічних умовах, формують потребу систематично поповнювати свої знання та творчо їх використовувати в практичній діяльності. У період практики студенти набувають досвіду поєднання різних методів навчання, проведення виховної роботи, професійних якостей, навичок творчого ставлення до викладацької діяльності.

Мета виробничої практики майбутніх магістрів спеціальності 014 Середня освіта (Трудове навчання та технології) полягає в:

- підготовці вчителя/ викладача, який здатен здійснювати на сучасному науковому і методичному рівнях навчально-виховну роботу з учнями/ студентами у середніх, професійних та вищих навчальних закладах;
- розвитку педагогічного мислення та становлення індивідуального педагогічного стилю;
- формуванні дослідницького підходу до роботи;

– відпрацьовуванні педагогічних, діагностико-аналітичних, комунікативних і конструктивних умінь тощо.

Основними завданнями виробничої практики є:

– ознайомлення із системою навчально-виховної роботи, основними методами, принципами і формами організації педагогічного процесу навчального закладу;

– вивчення навчально-методичної документації, змісту навчальних і робочих програм із дисциплін кафедри (бази проходження практики) та принципи їх розробки під час асистентської практики;

– закріплення, поглиблення та збагачення знань, умінь і навичок із фахових і психолого-педагогічних дисциплін та застосування їх у вирішенні конкретних педагогічних завдань під час асистентської практики;

– формування і розвиток професійних навичок та вмінь учителя/ викладача педагогічного вишу в організації та проведенні навчальних та виховних заходів із учнями/ студентами;

– вироблення умінь організації основних форм навчання та застосування сучасних освітніх технологій і методик проведення уроків, лекційний, практичних, лабораторних або семінарських занять;

– підвищення професійної компетентності у відповідності з сучасними вимогами і стандартами;

– формування умінь професійного і педагогічного спілкування з учнівською/ студентською аудиторією, публічних виступів та створення творчої атмосфери у процесі заняття;

– вироблення умінь здійснювати методичний аналіз навчальних занять, самоконтролю й самооцінки процесу і результату педагогічної діяльності та аналізувати труднощі, які виникають у педагогічній діяльності й вирішувати їх;

– виховання у магістрантів досвіду викладацької роботи, морально-етичних якостей, індивідуального творчого стилю педагогічної діяльності,

самостійності, потреби у самоосвіті, самовдосконаленні у науково-педагогічній діяльності;

– формування уявлень про посадові обов'язки, права та вимоги, які ставляться до сучасного вчителя/ викладача.

Дослідники [11] також виокремлюють такі **основні принципи організації** практики студентів-магістрантів, як гуманізм, компетентність, індивідуалізація навчання і виховання, реалізм, колективізм, толерантність і комунікативна спрямованість, системність і наскрізність, неперервність та практична цілеспрямованість, інтегративність.

Освітній рівень магістра спеціальності 014.10 Середня освіта (Трудове навчання та технології) передбачає організаційно-управлінську і консультаційно-методичну, викладацько-педагогічну, науково-дослідницьку та ін. діяльності у системі їхньої підготовки згідно кваліфікації «Магістр освіти. Вчитель технологій і креслення. Викладач загально-технічних дисциплін і методики навчання технологій», тобто роботу в вищих навчальних закладах на керівних посадах вищої ланки управління, викладацьку, дослідницьку і консультаційну діяльність, а також навчально-виховну у школі.

У процесі виробничої практики необхідно виділити такі основні складові майбутньої кваліфікації викладача, як систему особистих творчих здібностей та систему знань і навичок вчителя, викладача, вихователя, консультанта.

Автори статті пропонують такий **зміст виробничої асистентської практики** у виші:

Першим етапом асистентської педагогічної практики є ознайомлення із системою навчально-виховної роботи кафедри (циклової комісії) бази практики, особливостями організаційної, наукової, методичної роботи викладачів кафедри та відвідування лекційних і практичних занять, проведених викладачами кафедри. Магістрант закріплюється за студентською групою, у якій він буде проводити визначені програмою практики навчальні заняття і виховні заходи, вивчати психологічні й

індивідуальні особливості студентів академічної групи, стан їх успішності. Протягом перших 2-3 днів практики студент-магістрант складає: індивідуальний план роботи у якому планує проведення навчальних занять, виховних і позанавчальних заходів, що входять у період практики; відвідування лекційних, семінарських та практичних занять провідних викладачів кафедри та інших практикантів; графік проведення залікових занять.

Другий етап практики (основний) включає в себе підготовку планів-конспектів та методичного забезпечення навчальних занять, виховних і позанавчальних заходів, а також, їх проведення. Перед проведенням навчального заняття магістрант зобов'язаний написати та оформити конспект заняття (лекційного, семінарського, практичного чи лабораторного) згідно вимог вищої школи. При цьому необхідно вміти самостійно готувати передбачене програмою для даної навчальної дисципліни інформаційно-методичне забезпечення, контрольні завдання чи завдання поточного контролю (банк завдань, питання, тестові завдання), устаткування (макети, установки, матеріали, інструменти й пристосування), технічні засоби навчання, демонстраційні матеріали (плакати, мультимедійні презентації, відеоматеріали, інструкційні чи технологічні картки, зразки виробів) тощо, якщо таке передбачено. Магістрант допускається до проведення заняття після перевірки його готовності викладачем навчальної дисципліни або методистом із фаху. Практикант проводить заняття за встановленим графіком, на якому мають бути обов'язково присутні викладач навчальної дисципліни або методист із фаху. Після кожного проведеного заняття практикантом здійснюється самоаналіз, під час якого викладач чи методист аналізує переваги, недоліки та робить певні рекомендації. Протягом всього періоду практики студент заповнює щоденник практики.

Третім етапом (заключним) магістерської практики передбачається підготовка студентом звіту, усієї необхідної документації та участь у підсумковій конференції, на якій підбиваються результати практики.

За час проходження виробничої практики студенти виконують завдання відповідних модулів із педагогіки, психології та фаху (індивідуальні завдання).

Виробнича ж шкільна практика є продовження за своїм змістом бакалаврської практики, але вже у старшій школі, яка традиційно проводилась на відійшовшому вже у минуле освітньо-кваліфікаційному рівні «спеціаліст».

У процесі *виробничої практики у школі* також прийнято виділяти три етапи:

Перший етап – підготовчий – передбачає ознайомлення студентів із програмою практики, її завданням, конкретним змістом, знайомство зі школою: адміністрацією, педагогічним колективом, учнями закріпленого класу, нормативною документацією щодо практики та адаптацію практикантів до шкільного освітнього середовища.

Другий етап – основний – полягає у безпосередній роботі студентів-практикантів на посаді вчителя технологій старшої школи та виконанні обов'язків класного керівника у закріпленому класі. На цьому етапі також виконуються завдання з психології та педагогіки, тобто проводиться науково-дослідницька робота, пов'язана з педагогічною діяльністю.

Третій етап – підсумковий – пов'язаний з обговоренням та оцінкою результатів педагогічної практики у школі, складанням та оформленням звітної документації з фаху, педагогіки і психології, підготовкою презентації до виступу на підсумковій конференції з педпрактики на факультеті.

На думку авторів, таке чергування виробничих практик заслуговує на додаткову увагу науковців щодо доцільності за своєю суттю послідовного поєднання, виявлення недоліків та переваг, нових психолого-педагогічних явищ, інших сторін практичної складової фахової підготовки майбутніх вчителів-викладачів. Можливо, саме шлях інтеграції, поєднання та доповнення елементів психолого-педагогічної діяльності у системі «вчитель-викладач» стане наступним кроком у формуванні нових підходів до реформування педагогічної освіти в сучасних умовах розвитку суспільства.

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. Таким чином, згідно з підготовкою магістрів педагогічної освіти виробнича практика покликана охопити весь спектр питань її проходження: від ознайомлення із системою навчально-виховної роботи у школі та ВНЗ – до проектування навчально-виховної діяльності вчителя та викладача; від підготовки уроків, лекційних, лабораторно-практичних занять – до якісного проведення навчальних занять; від виконання обов'язків класного керівника чи куратора академічної групи – до проведення психолого-педагогічних досліджень учнів/ студентів; від спрямування на оволодіння різноманітними видами професійної діяльності – до отримання особистого досвіду роботи у різних професійних ролях та самовдосконалення у професійній майстерності тощо.

Значення виробничої практики в системі підготовки магістрів педагогічної освіти важко переоцінити. Вона сприяє удосконаленню набутих професійних знань та умінь магістрів; розвитку педагогічного мислення, педагогічного цілепокладання, педагогічної спрямованості; формуванню професійно значущих якостей особистості, навичок самоосвіти і самовдосконалення. А отже, здобуття високої кваліфікації – це питання конкурентоздатності та знаходженні свого місця у сучасному динамічному інформаційно-технологічному суспільстві.

У подальших дослідженнях необхідно розглянути проблеми та протиріччя, що виникатимуть при впровадженні нових стандартів вищої освіти в 2018 році на другому (магістерському) рівні підготовки.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Асистентська педагогічна практика: навчальна програма / [розробники А. І. Терещук, М. А. Захаревич] – Умань: Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, 2016. – 15 с.

2. Белан Г. Г. Роль педагогічної практики в професійній підготовці магістрантів / Г. Белан // Вісник Чернігівського національного пед. університету. Серія: Пед. науки. – 2015. – Вип. 125. – С. 128-131.

3. Білоконний С. П. Організація керівництва педагогічною практикою – важлива умова формування рефлексивних умінь майбутнього вчителя / С. П. Білоконний // Вісник Черкаського національного університету: зб. наук. статей. – Черкаси. – 2008. – № 142. – С. 5-8.

4. Закон України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 р. № 1556-VII (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2014, № 37-38, ст. 2004)

5. Кара С. І. Організація керівництва педагогічною практикою – важлива умова формування професійної компетентності студентів / С. І. Кара // Рідна школа. – 2006. – № 6. – С. 11-13.

6. Клочек Л. В., Зубченко В. Г. Асистентська педагогічна практика студентів-магістрантів. Психологічний модуль. – Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В.В. Винниченка, 2011. – 52 с.

7. Красильник Ю. С. Організаційно-методичні засади педагогічної практики майбутніх магістрів педагогіки вищої школи / Ю. С. Красильник // Вісник НТУ України «КПІ». – 2009. – № 3. – С. 119-123.

8. Професійна освіта як складова забезпечення кваліфікованого кадрового потенціалу України: проблеми та шляхи вирішення: матеріали парлам. слухань у Верховній Раді України 1 черв. 2016 р. Серія «Парламентські слухання» / Верховна Рада України, Комітет з питань науки і освіти. – К.: Парлам. вид-во, 2016. – 320 с.

9. Положення про проведення практики студентів вищих навчальних закладів України (Затверджено наказом Міністерства освіти України від 8.04.1993 № 93 зі змінами, внесеними згідно з наказом Міністерства освіти від 20.12.1994 № 351) // Збірник законодавчих та нормативних актів про освіту. Випуск 1. – К., 1994. – 11 с.

10. Положення про організацію освітнього процесу в Кіровоградському державному педагогічному університеті імені Володимира Винниченка на 2016-2017 навчальний рік / Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2016. – 88 с.

11. Харківська А. А. Управління асистентською практикою – найважливіший етап практичної підготовки магістрів. [Електронне

джерело] / А. А. Харківська. – Режим доступу: http://umo.edu.ua/images/content/nashi_vydanya/metod_upr_osvit/v_17/4.pdf

12. Ящук С. М. Практична підготовка магістрів технологічної освіти у вищих педагогічних навчальних закладах України. [Електронне джерело] / С. М. Ящук. – Режим доступу: <http://dspace.udpu.org.ua:8080/jspui/bitstream/6789/3820/3/Praktyka%20Concept%20Rosiya.pdf>

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

Гур'янова Оксана Віталіївна - кандидат педагогічних наук, доцент кафедри теорії і методики технологічної підготовки, охорони праці та безпеки життєдіяльності Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Коло наукових інтересів: професійна підготовка майбутніх учителів технологій.

Рябець Сергій Іванович – кандидат технічних наук, доцент кафедри теорії і методики технологічної підготовки, охорони праці та безпеки життєдіяльності Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Коло наукових інтересів: проблеми технологічної освіти у вищій школі.